

הרב זאב וייטמן

רב תנובה

קרבנות חג הסוכות ומשמעותם¹

א. טעם לפרטי הקרבנות ומנינם – האמנם "הזייה גדולה"?

בעניין טעמי המצוות כתב הרמב"ם במו"נ ח"ג פכ"ה (ע"פ תרגום הרב קאפח): "ואשר ראוי שיסבור בעניין (טעמי המצוות) כל מי שדעתו שלימה הוא מה שאבאר, והוא, שכלל המצוות יש להן טעם בהחלט, ובגלל תועלת מסוימת ציווה בהן, אבל פרטיהן, הן אשר נאמר בהן שהן לפשט הציווי... (בהן אין טעם כמבואר להלן). מה שיש להדגים בו באמת מעניין הפרטים הוא הקרבן, שהציווי בהקרבת הקרבן יש לו תועלת גדולה ברורה כמו שאבאר, אבל היות הקרבן הזה כבש וזה איל ושיהיה מנין מנין מסויים, לזה אי אפשר ליתן טעם כלל, וכל מי שמעסיק עצמו, לדעתי, בהמצאת טעמים לאחד מהפרטים הללו הרי הוא הוזה הזייה גדולה, שאינו מסלק בה זרות אלא מוסיף זריות, ומי שמדמה שיש לאלה טעמים, רחוק הוא מן הנכון...".

בכל זאת עלינו לעסוק בברור משמעותם וטעמם של שבעים פרי חג הסוכות, ולא בגלל שיש מקום לחלוק על הרמב"ם, אלא שמסתבר שלא כנגד ברור טעמם של פרטים כאלו כיוון הרמב"ם את דבריו. הרמב"ם מסביר שהסיבה לכך שאין מקום לחפש טעמים לפרטים היא כיוון שכדי לומר את המצווה יש הכרח באמירת פרטים מסויים, ולכן אין מקום לחפש אחר טעמם. למשל, לפי הרמב"ם, אין לשאול מדוע חייבים להקריב דווקא כבשים לקרבן תמיד, שהרי בכל קרבן יש צורך להקריב משהו (פרים, כבשים או אילים), ואם אין סיבה מיוחדת להעדיף אלים או פרים על פני כבשים, השאלה איננה לגיטימית. כיוצ"ב, אי אפשר להקשות מדוע כבש אחד בבוקר וכבש שני בין הערביים, כיוון שיש צורך לקבוע מין שיוקרב, מנין המוקרבים ומועד להקרבה. ולכן השאלה מדוע נקבע דווקא מין זה ולא אחר, מועד זה ולא אחר, או מנין זה ולא אחר, היא שאלה שאין מקום לעסוק בה לדעת הרמב"ם.

לעומת זאת ברור, שאילו כל קרבנות המועדים היו זהים, ורק קרבן חג אחד היה יוצא דופן באופן בולט, היה מחובתנו להעלות את השאלה מדוע אין מתכונתו

1. פורסם ב"המעין" תשרי תש"ן.

של קרבן זה שווה למתכונת הקרבנות האחרים, ובודאי שהיה עלינו להשקיע מאמץ בחיפוש אחר טעם הדבר. ואמנם כך הם פני הדברים בעניין מספרם של קרבנות חג הסוכות, וממילא בנדון זה מדובר בשאלה לגיטימית שבהחלט יש מקום להעלותה, ושוב אי אפשר להגדיר את העיסוק בה כהזייה, גם אליבא דהרמב"ם. הראייה לכך היא, שגם חז"ל עסקו בשאלה זו, ובודאי אין כוונת הרמב"ם לרמוז לחז"ל בביטוי ובהגדרותיו המכוונים כנגד העוסקים בברור פרטי הקרבנות.

כדי להבהיר שאמנם מדובר בשאלה לגיטימית שדורשת התייחסות והסבר גם אליבא דהרמב"ם, נקדים ונעיין בטבלה הבאה המציגה את קרבנות החגים:

פריס	שעירים	אילים	כבשים	
			2	שבת
2	1	1	7	ראש חדש
2	1	1	7	פסח (כל יום)
2	1	1	7	שבועות
1	1	1	7	ראש השנה
1	1	1	7	יום הכפורים
1	1	1	7	שמיני עצרת
13-7	1	2	14	סוכות (כל יום)

טבלה זו מצביעה על מספר עובדות:

1. בכל המועדים מוקרב באופן קבוע שעיר חטאת אחד ליום והשנויים בין המועדים מתבטאים בקרבנות העולה בלבד.
2. בכל המועדים מוקרבים שבעה כבשים ואיל אחד, מלבד בכל ימי חג הסוכות, בהם מוקרב קרבן כפול של ארבעה עשר כבשים ושני אילים בכל יום.
3. לגבי קרבן הפריס מוצאים אנו שלושה מועדים (ר"ה, פסח ושבועות) שבהם מוקרבים שני פריס, ושלושה מועדים אחרים (ר"ה, יום הכפורים ושמיני עצרת) שבהם

מוקרב רק פר אחד. שוב בולט ייחודו של חג הסוכות, הן בעובדה שקרבנות הפרים שבו אינם זהים לאף אחת משתי הקבוצות הללו, והן בכך שמספרם חורג באופן בולט מסדרי הגודל של מספרי הפרים בשאר המועדים. דהיינו, אם לגבי הכבשים והאיל יש איזה יחס בין קרבנות שאר החגים לקרבנות חג הסוכות (ושמספרם כפול) הרי שלגבי הפרים המוקרבים בסוכות, אין כל יחס למספרי הפרים בשאר החגים.

כיוון שכך, מוטל עלינו לברר את הסיבה שסוכות יוצא דופן בקרבנותיו בכלל, ובקרבנות הפרים בפרט. כמו"כ, טעונה הסבר העובדה, שהרכב קרבנות החגים כולם דומה מאוד אחד לשני, כשההבדל המקסימלי שבין מועד אחד למשנהו מסתכם בפר אחד, כשלעומת זאת בסוכות עדים אנו לקרבן שונה בכל אחד מימי החג, כאשר ההבדל בין היום הראשון ובין היום האחרון של סוכות מגיע לכדי ששה פרים!!).

יתכן מאוד שאין מקום לשאול, לדעת הרמב"ם מדוע מקריבים שבעה כבשים ואיל אחד ולא להיפך, ומדוע בראש השנה מוקרב פר אחד ואילו בר"ח מוקרבים שני פרים. אבל מותר לשאול מדוע קרבנות שמיני עצרת זהים לקרבנות ר"ה ויוה"כ, ולעומת זאת, קרבנות ר"ח זהים לקרבנות פסח ושבועות. דהיינו, מה משמעותן של שתי קבוצות החגים הבאים לידי ביטוי בשתי קבוצות הקרבנות?² ובדאי שיש מקום, ואולי אף חובה לשאול, מדוע נשתנה חג הסוכות מכל שאר

2. הקרבנות הזהים בר"ה, יוה"כ ושמ"ע רומזים אולי לקשר מהותי בין שלושת המועדים הללו. הקשר בין ר"ה ליוה"כ מפורסם ומוכר, אך האם גם שמ"ע שייך לחטיבת מועדים אלו - מועדי דין והתקרבות בין ישראל לקב"ה? האם רמז יש כאן שחיתום הדין, הכולל גם את הדין על המים, נמשך עד לשמיני עצרת? הקשר בין שלושת המועדים הללו ניכר גם בכך שמועדים אלו אינם נזכרים ברשימות החגים בספר שמות ודברים, ומכאן מוכח שהם חטיבה נפרדת משלושת הרגלים. כמו"כ, נפקדים מועדים אלו מרשימת המועדים בספר יחזקאל (פרקים מ"ה-מ"ז), אם כי שם נפקד גם מקומו של חג השבועות.

גם הזהות שבין קרבן ר"ח לקרבנות המועדים הינה מעניינת ואולי רומזת לכך שבעבר נהגו בראשי חדשים לשבות ממלאכה כמו במועדים. ואע"פ שבפרשת המועדים בפרשת אמור לא מוגדר ר"ח כמקרא קדש - ביטוי המציין שבינה מכל מלאכת עבודה - הרי שלמעשה ניתן להיווכח שראשי חדשים היו מקראי קדש מבחינת עשיית מלאכה. ראה למשל יחזקאל מ"ו א: "שער החצר יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח" וראה גם שמו"א כ' יח-יט וברש"י שם, עמוס ח' ה, ישעיהו א' יג וברש"י וברד"ק שם, והשווה גם בבלי ר"ה כ"ג ע"א שבשני ימי ר"ח היה ביטול מלאכה שני ימים, ומגילה כ"ב ע"ב שקורין ארבעה בחוה"מ ובר"ח, כיוון שאין בכך ביטול מלאכה לעם. וראה גם טו"א מגילה כ"ב ד"ה ושאין בו ביטול מלאכה, וצל"ח ריש פרק מקום שנהגו שכתב שכאשר היה קרבן בר"ח נהג איסור מלאכה מדינא.

המועדים שדווקא בו מוקרבים מספר כפול של כבשים ואילים, ומדוע קרבנות הפרים שבו, כה יוצאים דופן משאר קרבנות הפרים בחגים אחרים.

כדי לחזק עוד יותר את השאלה, יש להשוות תופעה זו לרשימת הקרבנות המופיעה בספר יחזקאל (פמ"ה) שמבלי להיכנס לשאלת הסתירה שבין פרוט הקרבנות שם לפרוטם בתורה ושאלת עניינם ומגמתם של קרבנות אלו, הרי ששם יש זהות מוחלטת בין קרבנות פסח לקרבנות סוכות³, וכפי שהיינו מצפים שיהיה גם בפרשת הקרבנות שבתורה.

ב. ייחודם של קרבנות סוכות ע"פ חז"ל, רש"י וזרש"ר זירש

לאחר שנוכחנו לדעת, שענין קרבנות חג הסוכות - בכלל וקרבנות הפרים - בפרט, אומרים דרשני, נפנה לתשובות שניתנו לשאלה זו. הגמרא במסכת סוכה (נ"ה ע"ב) שואלת "הני שבעים פרים כנגד מי?" ומשיבה "כנגד שבעים אומות העולם". על תשובה זו ניתן עדיין להקשות, אם עיקר הענין הוא להקריב שבעים פרים במשך החג, מדוע שלא נקריב עשרה פרים בכל יום ויום?

תשובה לקושיה זו נוכל למצוא בדברי רש"י על התורה (במדבר כ"ט יח) המסביר ע"פ המדרש שהפרים מתמעטים מיום ליום כדי לרמוז, שאומות העולם פוחתים והולכים וסופם שיכלו מן העולם⁴. (זאת למרות שעצם ההקרבה נועדה לכפר ולהתפלל אף עליהם, וכדברי ר' יוחנן שם בגמרא: "אוי להם לגויים שאבדו ואין יודעים מה איבדו, בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהם ועכשיו מי מכפר עליהם?").

3. שבעה פרים, שבעה אילים ושעיר עזים לחטאת - בפסח, ובסוכות גם כן יעשה כאלה שבעת ימים (סוף פמ"ה).

4. לשאלה זו ניתן להציע הסבר נוסף המתבסס על דברי הגמרא - המיחסים משמעות למספר הכולל של קרבנות הפרים בסוכות ולא למספר הקרבנות שהוקרב בכל יום - והוא שאם היינו מצטווים להקריב 10 פרים כל יום היינו עלולים לטעות ולחשוב שהרעיון והמשמעות של פרי החג הוא בעובדה שמקריבים 10 פרים בכל יום, ולא היינו מעלים על דעתנו שהמשמעות האמיתית היא בסכום הכולל של הפרים. בכך שהתורה שינתה את מספר הפרים מידי יום; וכיוון שלא סביר שהתורה באה ללמדנו שכל יום בסוכות שונה מהותית ממשנהו (מעבר לשוני שבין פסח ובין ר"ח, למשל - שקרבנותיהם שווים) הרי שעל-כרחך עלינו להגיע למסקנה שבניגוד לשאר קרבנות החגים, בהם אנו מחפשים את משמעות מספר הקרבנות המוקרב בכל יום בפני עצמו, הרי בסוכות יש לחפש אחר משמעות הסכום הכולל של הפרים שהוקרבו במשך החג כולו.

מדוע כפרה זו נקבעה דווקא לחג הסוכות? על כך משיב רש"י בדבריו על הגמרא שם, שבסוכות נידונים על המים, וכיוון שהגשם יורד בכל העולם ומיטיב ומברך את כל העולם, יש לכפר על העולם כולו כדי שיהיה זכאי לירידת הגשמים.

בפירושו לתורה (במדבר כ"ט יג) וכן במאמרו "סוכתנו של לויתן", "במעגלי שנה" ח"א, מצטט הרב ש"ר הירש את דברי חז"ל ש"הני שבעים פרים כנגד מי - כנגד שבעים אומות" ורואה כאן ביטוי של קרבן לכלל האנושות וקרבן ישראל זה מבטא בקשה לכפר על כלל האנושות. הרב הירש מסביר שהעובדה שמספר קרבנות האילים והכבשים בסוכות כפול מקרבנות שאר החגים, מעידה שיש לחלק את קרבנות חג הסוכות לשתי קבוצות. קבוצה אחת מציינת את קרבנות חג הסוכות היסודיים, והם שבעה כבשים ואייל אחד - כמקובל בכל שאר המועדים - ושבעה פרים המייחדים את סוכות מכל שאר המועדים; והקבוצה השניה היא שוב שבעה כבשים ואיל אחד כמקובל ושישה פרים הפוחתים והולכים מידי יום עד שביום השביעי לא מוקרב אפילו פר אחד. הקבוצה הראשונה מציינת על פי הרב הירש את עם ישראל, כאשר הקבוצה השניה מציינת את אומות העולם, כשהפחתת הפרים מציינת את הקטנת הניגוד שבין אומות העולם וישראל עד לביטולו המוחלט של ניגוד זה.

בפרוש זה מצינו שני חידושים:

א. המשמעות העיקרית של קרבנות הפרים איננה במספרם הכללי, אלא במספר הפרים המוקרב מידי יום ביומו, כשיש משמעות לשינוי המספר מידי יום ביומו. ב. קרבנות חג הסוכות הינם, למעשה, צרוף של שני קרבנות המוקרבים יחדיו.

פירושו זה של הרב הירש מותיר עדיין מספר שאלות:

א. לא מוסבר היחס שבין מספר הפרים הרב שבסוכות (שבעה ליום בקבוצה היסודית) ובין מספר הפרים בשאר המועדות.

ב. לא ברור על סמך מה מוצע לחלק את שתי הקבוצות באופן זה ולא באופנים אפשריים אחרים.

ג. לא ברור על סמך מה מזוהות הקבוצות כישראל מול אומות העולם ושאלה זו, אף שאפשר אולי להפנות גם כנגד פרושם של חז"ל, קשה בעיקר על פרוש הרב הירש כיוון שלחז"ל שהתיתחו לכל קרבנות הפרים כקבוצה אחת והגיעו למספר שבעים פשוט יותר להבין שקשרו זאת לאומות העולם שמספרם כפי שידוע לנו ממקורות אחרים הוא שבעים.

ד. כמו כן לא ברור כיצד הפחתת מספר הפרים מציינת את הקטנת הניגוד שבין ישראל לעמים עד לביטולו המוחלט.

לכן יש מקום להוסיף נדבך נוסף.

ג. תוספת הפרים בסוכות זהה בדיוק למספר פרי כל שאר המועדים

כפי שעולה מעיון במספרי הקרבנות, השינויים שבין המועדים מתבטאים במספר הפרים. כיוון שכך, העובדה שבסוכות הוכפלו גם מספר הכבשים והאילים מלמדת, שאמנם עדים אנו בסוכות לקרבן כפול, ולכן הצעתו של הרב הירש לחלק את קרבנות חג הסוכות לשתי קבוצות נראית מכוונת לפשוטו של מקרא.

מצד שני, כאמור לעיל (הערה 4), נראית גישת חז"ל המוצאת משמעות במספר הכולל של הפרים כמכוונת יותר לפשוטו של מקרא.

לאור זאת, יש מקום להציע שאמנם קרבנות חג הסוכות מורכבים משתי קבוצות - כדברי הרב הירש - כאשר קבוצה אחת זהה לקרבנות פסח ושבועות (שני פרים - כפי שהיה צמוי שיהיה; ואילו הקבוצה השניה מורכבת בנוסף לקרבן הכבשים והאילים הסטנדרטי מאחד עשר פרים (2-13) שפוחתים והולכים עד לחמישה פרים ביום השביעי ובסה"כ חמישים ושישה פרים במשך כל שבעת ימי החג, ושכאמור לעיל, במספר זה - כלומר, במספר הכולל - יש לחפש את משמעות קבוצת הקרבנות הזו - וכגישת חז"ל.

מה משמעותו של חג שמקריבים בו חמישים ושישה פרים? או במילים אחרות, מה מבטאת הקרבת חמישים ושישה פרים במהלך חג הסוכות בנוסף לקרבנות החג הרגילים? התשובה לכך תתבהר אם נערוך סיכום של כל קרבנות הפרים בכל מועדי השנה (כאשר אנו נותנים גם לסוכות שני פרים כבשאר הרגלים ור"ח):

ראש חדש -	2 פרים X 12 (חודשי השנה)	= 24
פסח -	2 פרים X 7 (ימי החג)	= 14
שבועות -	2 פרים X 1	= 2
סוכות -	2 פרים X 7 (ימי החג)	= 14
ראש השנה -	1	= 1
יום כפורים -	1	= 1
סה"כ	(פרי כל המועדים)	= 56

לפי זה, ניתן להעלות רעיון פשוט להבנת רבוי פרי החג, והוא שמעבר להיותו של סוכות מועד כשאר המועדים, הרי הוא חג השקול כנגד כל שאר מועדי השנה, ולכן גם קרבנותיו כפולים: אחד - קרבנות סוכות כמועד במסגרת שאר המועדים (שבעה כבשים, איל אחד ושני פרים). והשני - קרבנות סוכות כחג מרכזי השקול כנגד כל מועדי השנה (שבעה כבשים, איל אחד וחמישים וששה פרים).

יתרונו של פרוש זה הינו בכך שהוא מבאר את ענין הכפילות בקרבנות הכבשים והאילים; הוא מתבסס על כך שיש בקרבנות סוכות גם את קבוצת הקרבנות המקובלים בחגים דומים; ומספר הקרבנות שבקבוצה השניה מקבל את משמעותו והסברו מתוך נתונים המצויים בפרשה גופה, מבלי להזדקק למקורות ולהנחות שאינן מצויות בפרשה עצמה.

כדי לבסס כיוון זה, יש לברר שני דברים.

- א. האם העובדה שפר שמיני-עצרת לא הובא בחשבון מערערת את השוויון המדויק שבין קרבנות כל המועדים ובין קרבנות קבוצת הקרבנות השניה בסוכות - שוויון עליו הצבענו בדברינו?
- ב. האם מצינו מקורות נוספים המעידים על אופיו הכפול של חג הסוכות ואולי על היותו חג השקול כנגד שאר החגים כולם?

לגבי השאלה הראשונה פשוט שפר שמיני-עצרת איננו פוגע בשוויון המדויק עליו הצבענו לעיל, כיוון ששמיני-עצרת הינו מבחינות מסוימות סיומו של סוכות ומבחינות אחרות הינו רגל בפני עצמו⁵, ולכן אם באנו לצרף את פר שמיני-עצרת לחשבון הפרים עומדות בפנינו שתי אפשרויות הגיוניות בלבד; או לצרפו גם לסוכות וגם לשאר המועדים, או להעמידו באופן נפרד וייחודי ולא לצרפו לא לסוכות ולא לשאר המועדים. שתי האפשרויות הללו יביאו בסופו של דבר לשמירת השוויון המדויק שבין פרי החג לפרי שאר המועדות⁶.

5. "חג הסוכות שבעת ימים" (ויקרא כ"ג לד) "חג ה' שבעת ימים" (שם שם לט), ומיד לאחר מכן "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון" (שם שם לט), ושוב לאחר מכן: "ושמחתם לפני ה' שבעת ימים" (שם שם מ-מא). וכן גם בספר במדבר "וחגותם חג לה' שבעת ימים" (כ"ט יב), ובהמשך "ביום השמיני עצרת..." (שם שם לה). וראה גם ריש פרק רביעי במסכת סוכה.

6. מתוך העובדה שבשמיני עצרת יש רק שבעה כבשים ואיל אחד, נראית יותר האפשרות השניה והיא, ששמיני עצרת איננו שייך לחג הסוכות על שני מרכיביו, ושני מרכיבים אלו מתיחסים לשבעת ימי הסוכות בלבד. ומצד שני, שמיני עצרת הינו מועד הקשור והנובע מסוכות ואיננו שייך לכל המועדים האחרים, כי אין כל אפשרות לראותו כמועד עצמאי העומד בפני עצמו, שהרי סוף סוף הוא היום השמיני הבנוי על שבעת הימים הקודמים לו. לכן אין פר היום יכול להמנות לא

ד. ייחודו של חג הסוכות במקרא

לגבי השאלה השניה נראה שאמנם ניתן למצוא מקור לעובדת היותו של חג הסוכות חג כפול, וזאת בפרשית המועדות שבספר ויקרא (כ"ג לג-מד). בפרשיה זו מוקדשים שני קטעים נפרדים לחג הסוכות, דהיינו, מצוות חג הסוכות נזכרת בפרשה זו פעמיים, כאשר כל קטע כולל פתיחה הקובעת את תאריכו המדוייק של החג, את מספר הימים של החג ואת מצוות ימי השבתון בראשון ובשמיני. סביר מאד להניח שכפילות זו נועדה להדגיש את אופיו הכפול של חג הסוכות.

יתירה מזו, ניתן לראות שמצד אחד מופיע חג הסוכות במסגרת הרשימה הכללית של כל החגים ויקרא כ"ג לג-לו, ומצד שני, עומד חג הסוכות כשקול כנגד כל שאר המועדים, כאשר לאחר החתימה המופיעה בתום רשימת כל המועדים ושם, שם לז-לח: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש, להקריב אשה לה' ... מלבד שבתות ה' " וכו' נזכר חג הסוכות, כביכול, כעומד בפני עצמו ברשימה נפרדת ועצמאית ושם, שם, לט-מג: "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים" וכו'.

הבטוי "אך" מלמד שלאחר שנסתיימה רשימת המועדים והתורה סיכמה: "אלה מועדי ה' " וכו', עדיין נותר חג נוסף שאיננו שייך לרשימה הכללית אלא עומד בפני עצמו, ולמעשה יש בפנינו שתי רשימות חגים, שאחת כוללת את כל החגים כולל סוכות; והשניה כוללת את חג הסוכות, בלבד, ששקול כנגד כל רשימת החגים הראשונה.

עובדה זו מודגשת גם בכנויו המיוחד של סוכות - "חג ה' " - כינוי שבו משתמשת התורה לצורך הגדרת החג בהופעתו השניה: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש ... אך בחמשה עשר יום ... תחגו את חג ה' ". יש לציין שבפרשת המועדים בויקרא כ"ג נזכר הביטוי "מקרא קדש" אחת עשרה פעמים עד לחתימה שלפני הזכרתו השניה של חג הסוכות ובטוי זה מתייחס לגבי כל המועדים, לעומת זאת, בפרשה השניה של חג הסוכות לא הוזכר הביטוי "מקרא קדש" והתורה הסתפקה בביטוי "שבתון". כמו כן הביטוי חג-ה' שנזכר פעמיים בפרשיה השניה של סוכות לא נזכר אף לא פעם אחת בכל פרשית המועדות הארוכה המפרטת

בין קרבנות סוכות ולא בין קרבנות המועדים האחרים שכנגדם שקול חג הסוכות. מה הרעיון הטמון בחג מיוחד זה? לענ"ד נראה, שמגמתו של שמיני עצרת היא לכנוס הביתה את כל השפע, הברכה והלימוד שנרכשו במשך שבעת ימי הסוכות על שני מרכיביו. מבחינה זו, כל שבעת ימי הסוכות הינם הכנה לקראת שמיני עצרת שהוא פסגת חג הסוכות ותכליתו. ואכמ"ל.

את כל שאר החגים (בפרשיה הראשונה נזכר: חג המצות לה', שבת ... לה', חג הסוכות ... לה', אך אף פעם לא כמו בפרשיה השנייה של סוכות: חג - ה' וחג לה'), ופעם נוספת נזכר ביטוי זה בפרשיה המועדות בספר "במדבר" ושוב אך ורק לגבי סוכות - שלא נזכר שם בשמו אלא רק בכינוי "חג לה'".

מה ההסבר לשני פנים אלו של חג הסוכות? יתכן שההבדל היסודי בין סוכות לשאר החגים נעוץ בעובדה שסוכות מעבר להיותו חג הנובע ממצוותו של הקב"ה, כמו כל שאר החגים, הוא חג טבעי הנחוג ע"י כל עם הזוכה לאסוף את יבול אדמתו, כדי להודות לאלוהיו על שפע הברכה, ולבקש ולהתפלל לברכה גם בשנה הבאה. ואת אותו חג טבעי מצווה התורה לחוג לה' שהוא א-להינו, ואילו יש להפנות את התפילה לגשם ולברכה, ולו יש להודות על כל הטובה של השנה שחלפה.⁷

ייחודו זה של חג הסוכות כחג טבעי שאותו יש לחוג לה' בא לידי ביטוי בעוד מקור מענין. הכוונה לסוף ספר זכריה שם מוזכר חג הסוכות כקריטריון קובע ומרכזי לקבלת עול מלכות הקב"ה:

"והיה כל הנותר מכל הגויים הבאים על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחוג את חג הסוכות. והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל-ירושלים להשתחוות למלך ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם... המגפה אשר יגוף ה' את הגויים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות. זאת תהיה חטאת מצריים וחטאת כל הגויים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות".

אולי גם העובדה שסתם חג במקרא ובחז"ל הינו חג הסוכות מעידה על ייחודו זה של חג הסוכות כיוצא דופן בין שאר החגים וכעומד בפני עצמו. ראה מל"א, ח' ג; ושם פס' סה; מל"א, י"ב לב; דבה"ב, ז' ח ועוד. וכן במשנה בכורים א' ו; ראש השנה, א' ב ועוד הרבה בדברי חז"ל.

ואולי גם השמחה היתירה שמצינו בחג הסוכות נובעת מייחודו זה של סוכות ומקורה בעובדה שחג הסוכות הינו, למעשה, חג כפול. והשווה זאת לפרוש המובא ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" (דברים ט"ז טו), שבפסח לא כתוב בשום מקום "שמחה", בשבועות פעם אחת ואילו בסוכות שלוש פעמים, שהרי "אז לקטו התבואות ופירות האילן וגם הכל נאסף לתוך הבית, אז השמחה היא שלמה, לכך כתיב ביה שלוש שמחות".

7. רעיון זה נאמר כבר ע"י הר"מ ברויאר בספרו "פרקי מועדות" וראה שם בעיקר בעמוד 578.